

Závěr

Právní regulace mezinárodního obchodu s exempláři ohrožených druhů je obsažena v ustanoveních několika významných dokumentů, z nichž nejdůležitější je Úmluva CITES. Na jejím základě je k regulaci tohoto obchodu vytvořen systém povolení k dovozu a vývozu (permitů), jež je možno vydat pouze za splnění podmínek, které se liší dle stupně ohrožení daného druhu. Strukturu permitů doplňují vývozní kvóty stanovené jednotlivými stranami nebo orgány Úmluvy CITES.

Celý systém regulace je dle mého názoru důkladně propracovaný, jeho účinnost je však vázána a závislá na vůli jednotlivých států, které mají za povinnost přijmout národní předpisy zajišťující správné fungování takového systému. Pokud některé státy přijmou nedostačující a neodpovídající legislativu nebo ji sice přijmou, ale konkrétní státní orgány nebudou mít vůli ji řádně aplikovat, naruší se tento systém regulace obchodu a jeho účinnost bude zásadně snížena.

V případě nedostačující legislativy je sice možno uložit státu určité sankce, na mezinárodní úrovni je však značně problematické postihnout chování jednotlivých státních orgánů, které předpisy nedodržují. Problematické jsou zejména výjimky ze systému regulace obchodu s exempláři ohrožených druhů, jako je například odlišný režim pro odchované jedince nebo pro exempláře získané před účinností právní úpravy, které je možno zneužít pro legalizaci jiných exemplářů ohrožených druhů zvířat a rostlin.

Dalším problematickým okruhem snižujícím účinnost regulace obchodu s exempláři ohrožených druhů jsou výhrady, které mohou vznést jednotlivé státy spadající pod režim Úmluvy CITES vůči určitým ohroženým druhům. Potom s nimi je ohledně těchto druhů jednáno tím způsobem, jako by nebyly stranami Úmluvy CITES.

De lege ferenda by bylo vhodné přijmout změnu Úmluvy CITES, která by instituty snižující účinnost regulace obchodu stanovila podrobněji a konkrétněji, aby se omezila možnost jejich zneužití, anebo je úplně zrušila.

Mezinárodní institucionální zajištění Úmluvy CITES umožňuje pružně reagovat na probíhající změny v oblasti regulace obchodu s exempláři ohrožených druhů, a to zejména díky monitorování tohoto obchodu, k němuž

jsou využívány zprávy států o jednotlivých vydaných dokumentech (permitech). Orgány mají možnost buď upravit text Úmluvy CITES (například zařadit nový druh do příloh obsahujících seznam ohrožených druhů), anebo přijmout nezávazné rozhodnutí či doporučení určené stranám Úmluvy CITES.

Významnou roli v procesu realizace Úmluvy CITES sehrávají také nevládní organizace, které často spolupracují s odborníky z různých vědeckých oborů. Tyto organizace se mohou účastnit Konference smluvních stran a představit tak zástupcům států své projekty a představy o regulaci obchodu s exempláři ohrožených druhů. Na rozdíl od delegátů jednotlivých států, kteří mohou být při výkonu funkce ovlivněni interními zájmy své vlády, jsou tyto organizace nezávislé, umožňují širší účast veřejnosti a dá se předpokládat, že budou skutečně jednat v souladu se smyslem a cíli Úmluvy CITES.

Komunitární úprava právní regulace obchodu s exempláři ohrožených druhů vychází z mezinárodních dokumentů. Nejvýznamnějším komunitárním pramenem v této oblasti je nařízení 338/97 o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a ostatní nařízení s ním související.

Komunitární předpisy zavádí některá přísnější opatření, která nejsou obsažena v Úmluvě CITES, například dovozní povolení u exemplářů druhů přílohy B apod. Kromě zmiňovaných permitů a kvót umožňují komunitární právní předpisy úplný zákaz dovozu některých druhů do ES.

Odlišně od Úmluvy CITES, která reguluje pouze obchod mezinárodní, se komunitární úprava zabývá také obchodem na území členských států ES. To je důležité vzhledem k existenci vnitřního trhu umožňujícího volný pohyb zboží.

V určitých případech ES hájí pouze své zájmy, například zařazením specifického druhu do příloh nařízení 338/97, i když není ohrožený, ale jehož zavedení do přírodního prostředí představuje nebezpečí pro druhy původní. Výsledkem je regulace obchodu s exempláři tohoto druhu pomocí permitů, popřípadě možnost úplně zakázat jejich dovoz do členských států ES, čímž se zamezí jeho nadměrnému rozšíření na jejich území. ES jako regionální ekonomická organizace v tomto případě modifikuje nástroje vytvořené Úmluvou CITES za cílem ochrany biodiverzity na svém území.

Instituce jednotlivých států ES, které jsou zapojeny svou činností do tvorby a výkonu regulace obchodu s ohroženými druhy, dbají především na včasnou

reakci ohledně změn majících vliv na stav těchto druhů, umožňují výměnu informací a spolupráci, a to jak mezi orgány národními a orgány ES, tak mezi orgány z jednotlivých členských států navzájem.

Oproti Úmluvě CITES je komunitární úprava dokonalejší, podrobnější definice pojmů vyplňují případné výkladové mezery a precizní stanovení výjimek neumožňuje jejich snadné zneužití. Zásadním prvkem se jeví v tomto případě supranacionalita práva ES, která umožnila zavést (také díky využití přímo účinných nařízení) jednotný systém regulace obchodu s ohroženými druhy ve všech členských státech, což je v případě Úmluvy CITES nemožné.

De lege ferenda by mělo být dle mého názoru podrobněji upraven postup při prokazování původu exempláře druhu zařazeného do přílohy B nařízení 338/97, který není sjednocen a orgány jednoho členského státu mohou požadovat za uspokojující dokumenty, které orgány jiného státu neuznávají.

ES není stranou Úmluvy CITES. V případě, že by potřebný počet států ratifikoval tzv. Gaboronský dodatek Úmluvy CITES (viz příloha č. 23), ES by se stalo smluvní stranou Úmluvy CITES a potom by mohlo prosazovat účinněji své zájmy, protože by jednotně využívalo práv (zejména hlasovacích) všech svých 25 členských států.

Základ pro národní předpisy ČR a Španělska regulující obchod s exempláři ohrožených druhů tvoří právní předpisy ES. Členské státy však mají možnost přijmout přísnější opatření. České normy jich několik zavádějí, například institut povinné registrace některých druhů. Naopak španělská úprava je neobsahuje, s výjimkou potvrzení o předběžné prohlídce (*Documento de Inspección de Especies Protegidas*).

Účinnosti systému regulace obchodu na území ES by de lege ferenda prospělo přijmout institut povinné registrace určených druhů ve všech členských státech. Dostačující by mohla být základní úprava ve formě směrnice ES, která by stanovila například platnost dokumentů vydaných jedním členským státem na celém území ES, s následnou transpozicí a implementací jednotlivých států.

Institucionální zajištění, které je vyžadováno komunitárními předpisy, je provedeno dostatečně v obou státech. České předpisy na rozdíl od španělských stanoví detailně pravomoc jednotlivých orgánů, tyto jsou však vcelku podrobně popsány již v nařízení 338/97. Španělské předpisy jsou tedy dle mého názoru v tomto ohledu stejně účinné jako české.

Kvalitně upraveným nástrojem je v obou právních řádech trestněprávní a správní odpovědnost. Předpisy obou států naplňují požadavky komunitárních předpisů a přispívají tak k účinnému regulování obchodu s ohroženými druhy.

Obě úpravy také obsahují instituty možného zadržení a zabavení exemplářů. Při stanovení pravidel následného nakládání s nimi však české předpisy poněkud zaostávají za španělskými.

De lege ferenda by měl český právní systém obsahovat zvláštní normu, která reaguje na specifickou povahu zabavených zejména živých exemplářů. Ta by umožňovala jejich převod z vlastnictví státu na jiné subjekty za zvláštních zjednodušených podmínek, vycházejících právě z povahy těchto jedinců. Současné řešení, odkazující na zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, se zdá být nevyhovující, protože nereflektuje zvláštní nároky živých exemplářů.

V případě přijetí novelizace zákona č. 100/2004 Sb. dojde k přizpůsobení české právní úpravy posledním změnám komunitárních právních předpisů, z nichž za nejdůležitější může být považována právní regulace balíren kaviáru a vydávání potřebných licencí nutných k této činnosti. Dále dojde k přesnější úpravě některých ustanovení upravujících regulaci obchodu s exempláři ohrožených druhů, která se ukázala nezbytnou na základě praktických zkušeností, např. zpřesnění definice pojmu druh přímo ohrožený vyhubením. Jako jednoznačně přínosný prvek se jeví nutnost vést záznamy o chovu a možnost převádět exempláře druhů uvedených v příloze A a B nařízení 338/97 pouze s příslušným dokladem, což zjednoduší postup při prokazování původu těchto exemplářů, zejména u druhů zařazených do přílohy B nařízení 338/97. Novelizace dále značně vyčerpávajícím způsobem upravuje problematiku záchranných center. Ohledně institucionálního systému v ČR je správně přenesena pravomoc v této oblasti ze správ NP a CHKO na krajské úřady, které již v současnosti vyřizují většinu společné agendy.

Jako ne příliš vhodná může být shledána snaha o zvýšení sankcí pro fyzické osoby nepodnikající, kdy rozmezí sankcí zcela koresponduje s rozmezím sankcí, které je možno uložit fyzické osobě podnikající či právnické osobě za deliktní jednání v oblasti regulace obchodu s exempláři ohrožených druhů.

I přes některé výhrady, které lze regulaci mezinárodního obchodu s exempláři ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

vytknout, se však domnívám, že tento systém působí celosvětově a účinně přispívá k ochraně biologické rozmanitosti na této planetě.